

ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

PROSPECTS FOR THE DISSEMINATION OF INNOVATIONS IN THE SPHERE OF SOCIAL INFRASTRUCTURE

У статті досліджуються перспективні шляхи розвитку соціальної інфраструктури. Зазначено, що складність такого розвитку полягає в залежності соціальної інфраструктури від бюджетних коштів, розгалуженості на певній території, недооціненою роллю сфери обслуговування людей. Вказано, що розвиток соціальної інфраструктури залежить від процесу поширення інновацій та безперервності інноваційної активності. Доведено важливість пошуку шляхів ефективного взаємодії всіх стейкхолдерів у процесі поширення інновацій у сфері соціальної інфраструктури. Наголошено, що результативність у процесі поширення інновацій пов'язана зі швидкістю, активним залученням важливих стейкхолдерів до процесу поширення інновацій (окремих осіб, неурядових організацій, місцевих органів влади тощо). Проаналізовано теоретичні аспекти теорії поширення інновацій та з'ясована роль комунікацій у даному процесі процесів. Наголошено, що інновації дуже часто відіграють вирішальну роль у розвитку соціальної інфраструктури, а теорія поширення інновацій здатна забезпечити важливу основу для подолання розриву у даному процесі. Представлено чинники, які визначають темпи й масштаби дифузії нововведень на макрорівні. Зазначено, що розповсюдження інновацій важко оцінити кількісно, оскільки люди та людські мережі є складними, що є актуальним для сфери соціальної інфраструктури. Наведено територіальні відмінності соціальної інфраструктури та ризики, що загрожують її розвитку. Визнано важливими умовами розвитку об'єктів соціальної інфраструктури: узгодження інтересів усіх стейкхолдерів щодо стратегічного бачення перспектив; дієвості системи публічного управління. Запропоновано фокус уваги змінити на дослідження: шляхів пришвидшення дифузії інновацій, що стосуються удосконалення соціальної інфраструктури та сфери соціальних послуг; впливу на даний процес стейкхолдерів та їх колаборація; впливу інноваційних проєктів соціальної інфраструктури на якість життя людей, соціальне здоров'я та екологічне становище.

Ключові слова: публічне управління, дифузія, ефективність, стейкхолдери, комунікації, взаємодія.

The article examines promising ways of developing social infrastructure. It is noted that the complexity of such development lies in the dependence of social infrastructure on budget funds, branching out in a certain territory, and the underestimated role of the sphere of service to people. It is indicated that the development of social infrastructure depends on the process of spreading innovations and the continuity of innovative activity. The importance of finding ways of effective interaction of all stakeholders in the process of spreading innovations in the field of social infrastructure is proven. It is emphasized that effectiveness in the process of spreading innovations is related to speed, active involvement of important stakeholders in the process of spreading innovations (individuals, non-governmental organizations, local authorities, etc.). The theoretical aspects of the theory of diffusion of innovations were analyzed and the role of communications in this process was clarified. It is emphasized that innovation very often plays a crucial role in the development of social infrastructure, and the theory of innovation diffusion can provide an important basis for bridging the gap in this process. The factors that determine the pace and scale of the diffusion of innovations at the macro level are presented. It is noted that the diffusion of innovation is difficult to quantify because people and human networks are complex, which is relevant for the field of social infrastructure. Territorial differences in social infrastructure and risks threatening its development are given. The following are recognized as important conditions for the development of social infrastructure objects: coordination of the interests of all stakeholders regarding the strategic vision of prospects; effectiveness of the public administration system. It is proposed to shift the focus of attention to the study of: ways of accelerating the diffusion of innovations related to the improvement of social infrastructure and the sphere of social services; influence on this process of stakeholders and their collaboration; impact of innovative social infrastructure projects on people's quality of life, social health and environmental situation.

Key words: public management, diffusion, efficiency, stakeholders, communications, interaction.

УДК 336.225.2(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2022.28.42>

Михайловська О.В.

доктор наук з державного управління,
доцент, доцент кафедри публічного
управління та менеджменту організацій,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Михайловський І.М.

аспірант,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Постановка проблеми. Важливим стратегічним завданням будь-якої країни є прискорення розвитку соціальної інфраструктури (охоплює освіту, охорону здоров'я, мережу культурних установ), оскільки дана сфера забезпечує нормальну життєдіяльність суспільства. Складність полягає в тому, що галузі, які входять до складу соціальної інфраструктури залежать від бюджетних коштів (вплив публічного управління), характеризуються розгалуженістю на певній території (що

визначає швидкість і якість розвитку) та пов'язані з обслуговуванням людей (роль є недооціненою). Отже, у процесі прийняття рішень щодо впровадження інновацій у сфері соціальної інфраструктури (або соціальних послуг) важлива роль відводиться підтримці органів влади, яка відіграє істотну роль у поширенні інновацій і неперервному розвитку інноваційної активності та здатна позитивно (або негативно) вплинути на задоволення потреб суспільства. Тож, пошук шляхів ефективної

взаємодії всіх стейкхолдерів у процесі поширення інновацій у сфері соціальної інфраструктури набуває актуальності в умовах сучасних реалій.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Дослідженнями перспективних напрямів розвитку соціальної інфраструктури займаються як науковці, так і практики різних галузей знань. При цьому окреме місце відводиться розвідкам поширення інновацій у різних сферах життєдіяльності суспільства. Чільне місце вказана проблематика займає у дослідженнях О. Алімова, О. Амоші, Б. Гарретта, В. Геєця, Б. Данилишина, М. Долішнього, П. Друкера, П. Дюссожа, У. Менсфілда, Й. Ріддерстрале, Б. Санто, Й. Шумпетера та інших.

У роботі de Vries, H., Tummers, L., & Bekkers, V. (2018) [1] узагальнено два десятиліття досліджень на тему поширення та впровадження інновацій у державному секторі, результати якого продемонстрували низький ступінь опрацювання зв'язку між поширенням та сприйняттям інновацій та важливість участі зацікавлених сторін і кінцевих користувачів у процесі розповсюдження та впровадження інновацій. Окрім необхідності залучення відповідних зацікавлених сторін, дослідження також посиляються на важливість мереж співпраці. Розповсюдження інновацій може зосереджуватися на тому, як вони приймаються іншими інституціями на місцевому рівні, рівні певного регіону чи країни. На місцевому рівні можна знайти закономірності поширення інновацій шляхом вимірювання обізнаності громадськості.

Окремі аспекти впровадження інновацій саме в соціальній інфраструктурі в Україні розглядаються у розрізі розвитку сільських територій [2], інноваційної інфраструктури [3]; підвищення якості життя і розвитку трудового потенціалу [4] тощо. Однак перспективи поширення інновацій у сфері соціальної інфраструктури не знайшли широкого висвітлення у науковій літературі.

Мета статті – аналіз шляхів розвитку соціальної інфраструктури в Україні шляхом удосконалення процесу поширення інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективний інноваційний шлях розвинутих країн світу засвідчує необхідність пошуку шляхів забезпечення постійного зв'язку науки й виробництва, широкого впровадження наукових технологій, постійного оновлення продукції та послуг, а також впровадженням сучасних форм і методів управління. В основі інноваційної діяльності завжди знаходиться науково-технічна діяльність, об'єктом якої є поширення інновацій. Інновації в

самій соціальній інфраструктурі збільшують якісні її характеристики, далі – якість життя, людський капітал, тобто поширення інновацій в соціальній інфраструктурі сприяє інноваційному розвитку національної економіки [3]. Зазначимо, що результативність у процесі поширення інновацій пов'язана зі швидкістю, активним залученням важливих стейкхолдерів до процесу поширення інновацій (окремих осіб, неурядових організацій, місцевих органів влади тощо).

У розрізі представленого дослідження цікавості набуває теорія дифузії інновацій, яка була розроблена в середині 1900-х років. Так, концепція дифузії була вперше представлена наприкінці 19 століття (Г. Тард, Ф. Ратцель, Л. Фробеніус). У 30-ті роки Й. Шумпетер ввів поняття «інновація», специфічний зміст якої вбачав у змінах. Відтоді більшість нових технологій у розвитку людства пройшли подібним шляхом до широкого впровадження. Сьогодні сфера дослідження дифузії інновацій розширилася й зазнала впливу інших методологічних дисциплін, таких, як аналіз соціальних мереж і комунікації.

Е. Роджерс описує одну з найпоширеніших моделей впровадження інновацій у своїй книзі «Поширення інновацій». Модель послужила основою для багатьох досліджень із широкого кола галузей. При цьому, важливою складовою процесу поширення інновацій залишаються канали комунікації. Відповідно до Е. Роджерса: 1) комунікація, – це «процес, у якому люди створюють і діляться знаннями один з одним, щоб досягти спільного розуміння»; 2) дифузія – це: тип комунікації, який включає певні елементи комунікації: винахід, дві особи або інші одиниці прийняття та канал комунікації; процес комунікації інновації через певні канали за конкретний проміжок часу до членів соціальної системи [5]. У загальному розумінні «дифузія» – це поширення вже колись опанованої інновації в нових умовах або нових галузях, країнах.

Існують два шляхи комунікації – засоби масової інформації та міжособистісне спілкування. До засобів масової інформації відносяться такі засоби масової інформації, як телебачення, радіо та газети. Міжособистісні канали, з іншого боку, передбачають двостороннє спілкування між двома або більше людьми.

Е. Роджерс також доводив, що : 1) дуже важлива міжособистісна комунікація на рівні людей одного кола і віку; 2) патріотичні заклики, які виходять від урядових кіл, неефективні; 3) достовірність комунікативного джерела частково визначає успіх кампанії; 4) масмедіа не

може змінити поведінку тих, хто дотримується іншої точки зору; 5) зміна відношення до інновації в суспільстві, як правило, настає, коли від 6 до 16% приймають її.

Цілоком погоджуючись з думкою Е. Роджерсом, зазначимо, що важливості у сучасному світі набуває такий ресурс, як час, який ігнорують більшість поведінкових досліджень. Тож включення часового виміру в дослідження дифузії демонструє одну з переваг процесу розповсюдження інновацій.

Інновації дуже часто відіграють вирішальну роль у розвитку соціальної інфраструктури, а здатність управлінської системи впливати на швидкість розповсюдження/впровадження інновацій обмежена силами, які знаходяться поза її контролем. Водночас багато дуже важливих досягнень в цій сфері зазвичай недостатньо використовуються. Тож, теорія поширення інновацій здатна забезпечити важливу основу для подолання розриву між практикою і теорією у процесі розвитку соціальної інфраструктури.

Модель дифузії нововведення на макrorівні залежить від створення державою економічних, організаційно-правових та соціальних умов, через певну фінансово-кредитну, податкову, патентну, амортизаційну та іншу політику, яка стимулює як створення, так і впровадження, швидке поширення новацій. Зауважимо, що після створення таких умов наступним етапом може стати створення дієвих механізмів взаємодії у процесі поширення інновацій між всіма стейкхолдерами.

До важливих чинників, які визначають темпи й масштаби дифузії нововведень на макrorівні, відносяться: інтернаціональність науки (результаті досліджень стають відомими у світі); розвиток експериментальної бази (включає не тільки наявність устаткування і лабораторій, а й відповідне ставлення органів влади, що підтримує і формує в суспільстві необхідний інноваційний клімат); кваліфікація робітників, яка виступає основою для зацікавленості в інноваціях працівників організацій (одержання інформації, стимулювання праці, навчання персоналу) тощо. Водночас розповсюдження інновації важко оцінити кількісно, оскільки люди та людські мережі є складними, що є актуальним для сфери соціальної інфраструктури.

Останнім часом в умовах реформаційних змін в нашій державі активно почали розроблятися інновації, що сприяють удосконаленню соціальної інфраструктури поширення яких необхідно пришвидшити для досягнення найкращого результату. Водночас продовжує досліджуватися вплив державних інвестицій

у соціально важливі об'єкти, а науковцями підтверджуються інноваційні перспективи сучасних технологій у сфері соціального життя людей. Про важливість розвитку соціальної інфраструктури зазначено у багатьох наукових роботах сучасних дослідників, у яких вказується на той факт, що без інновацій неможливо досягти необхідного розвитку окремих територій та країни в цілому.

Соціальна інфраструктура має значні територіальні відмінності, які визначаються рівнем грошових доходів і життя населення, природними чинниками, що зумовлюють певні потреби, а також системою розселення і транспорту, складом населення і його традиціями. Тож, важливим стратегічним завданням України є прискорення розвитку соціальної інфраструктури, роль якої в економічному житті суспільства недооцінювалась.

Розвиток соціальної інфраструктури можна також розглядати у фокусі соціальної ефективності державного управління (задоволення соціальних цілей та потреб суспільства шляхом здійснення державою управлінської діяльності), яку досліджують як на загальнодержавному рівні, так і на локальному. Саме на рівні держави соціальна ефективність виражається у вигляді умов та рівня життя населення, освіти, свободи пересувань, соціальних гарантій, системи охорони здоров'я.

Від рівня розвитку соціальної інфраструктури залежить ефективність вирішення не тільки соціальних, економічних, але й політичних та інших проблем держави. Безперечно, соціальна інфраструктура має територіальні відмінності, що визначаються рівнем грошових доходів і життя населення, природними чинниками, які зумовлюють певні потреби в опаленні, одязі, послугах тощо. Тож, важливим стратегічним завданням держави є прискорення розвитку соціальної інфраструктури. Однак, варто враховувати те, що на макrorівні існують специфічні ризики функціонування соціальної інфраструктури до яких відносять: недостатність і низький рівень якості послуг, що надаються установами соціальної інфраструктури; застарілу матеріально-технічну базу, оснащення, відсутність сучасних технологій, інформатизації процесів; відсутність в установах соціальної інфраструктури збалансованої кадрової політики; низька якість і професійна некомпетентність управлінського персоналу установ соціальної інфраструктури; неефективна система управління такою інфраструктурою [6]. Наведені ризики можливо знизити шляхом використання інноваційного фактору підвищення якості соціальної інфраструктури.

Оскільки сутнісний зміст управлінських факторів розвитку соціальної інфраструктури полягає у формуванні чітко окреслених орієнтирів, автори цілком згодні з думкою Л. Бенювської [7] яка важливою умовою розвитку об'єкта соціальної інфраструктури вважає узгодження інтересів усіх стейкхолдерів щодо стратегічного бачення перспектив цього розвитку. У результаті такої взаємодії суб'єктів формується вектор інтересів, що призводить до виникнення синергетичного ефекту на певній території.

За такого підходу, вплив системи публічного управління на розвиток інноваційної діяльності та поширення інновацій у сфері соціальної інфраструктури важко переоцінити, оскільки інтереси мешканців територіальних громад полягають насамперед у покращенні якості й доступності соціальної інфраструктури та соціальних послуг. Однак, досі не дослідженими залишаються питання щодо прискорення дифузії інновацій які впливають на підвищення такої якості, а саме: вибору дієвих засобів дифузії інновацій; оптимізації взаємодії між всіма суб'єктами інноваційного процесу на різних рівнях; визначення впливу комунікаційної структури та її структурної складності на темпи поширення інновацій тощо. Саме цим і підкреслюється актуальність обраного напряму дослідження.

Тому, на нашу думку фокус уваги необхідно змістити на дослідження: шляхів пришвидшення дифузії інновацій, що стосуються удосконалення соціальної інфраструктури та сфери соціальних послуг (наприклад, дитячі садки, школи, лікарні, геріатричні установи тощо); впливу на даний процес стейкхолдерів та їх колаборація (на основі трансформації некерованого поширення інновацій у кероване, що створить додаткові умови для його пришвидшення); впливу інноваційних проектів соціальної інфраструктури на якість життя людей, соціальне здоров'я та екологічне становище.

Висновок. Важливим напрямом сьогодні, що сприяє розвитку соціальної інфраструктури є розробка та реалізація сучасних проектів, які здатні підвищити якість соціальної

інфраструктури/надання соціальних послуг. Прийняття важливих управлінських рішень, які відповідатимуть очікуванням суспільства є запорукою подальшого розвитку всієї держави. Тож, система публічного управління може стати ключовим драйвером дифузії інновацій у сфері соціальної інфраструктури, що сприятиме забезпеченню гідного рівня життя населення України. Сьогодні важливо забезпечити розвиток соціальної інфраструктури країни та спрямувати його на інтеграцію цілей всіх зацікавлених сторін, оскільки співпраця стейкхолдерів поширення інновацій у сфері соціальної інфраструктури сприятиме досягненню синергетичного ефекту. Тож, подальші дослідження авторів будуть спрямовані на аналіз взаємозв'язків між суб'єктами інноваційної діяльності у сфері соціальної інфраструктури, опис впливу публічного управління на дифузії інновацій і розробку переліку рекомендацій щодо шляхів її пришвидшення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. de Vries, H., Tummers, L., & Bekkers, V. (2018). A stakeholder perspective on public sector innovation: why position matters. *International Review of Administrative Sciences*, 84(2), 269–287.
2. Рябоконт В.П., Рарок Л.А. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій. *Економіка АПК*. 2016. № 4. С. 56
3. Панасюк В.М. Соціальна інфраструктура регіону в системі національного соціально-економічного простору. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Випуск 1-2 (44).С. 52-58
4. Андрусишина І.В., Хитра О.В. Розвиток соціальної інфраструктури у контексті підвищенні якості життя та відтворення робочої сили. Інтернет-конференція. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-3443/>
5. Rogers, Everett (2003). *Diffusion of Innovations* 5th Edition. Simon and Schuster. Free Press.
6. Пригодюк О.М. Фактори впливу на розвиток соціальної інфраструктури регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 9. 2016. С.492-496
7. Бенювська Л. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. *Галицький економічний вісник*. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/69/950.pdf>